

TEORII CRIMINOLOGICE NAȚIONALE DE ANVERGURĂ UNIVERSALĂ

Djulieta VASILOI,
lector universitar, doctorand, IȘPCA
Olga SPÎNU,
studentă, anul II, Drept,

SUMMARY

Science has always needed theories, revolutionary concepts to explain phenomena that take place in society. The criminology was enriched with such theories because of prominent criminologists of our country, including Mr. Bejan Octavian. The theory of criminal behavior, the theory of constructive abstract criminological research, criminological law of interest are just some of the extraordinary achievements of national criminology.

Keywords: theory, criminal behavior, criminological law, research method, scientific methodology

REZUMAT

Știința a avut nevoie întotdeauna de teorii, concepte revoluționare, pentru a explica fenomenele care au loc în societate. Criminologia s-a îmbogățit cu astfel de teorii datorită unor criminologi de vază ai țării noastre, printre care și dl Octavian Bejan. Teoria despre comportamentul criminal, teoria abstract-constructivă de cercetare criminologică, legea criminologică a interesului sînt doar cîteva dintre realizările ieșite din comun ale criminologiei naționale.

Cuvinte-cheie: teorie, comportament criminal, lege criminologică, metodă de cercetare științifică, metodologie științifică.

Fiecare om de știință contribuie în felul său la despădurirea planetei.
Valeriu Butulescu

Cărțile sînt căraușii civilizației.
Fără cărți, istoria e mută, literatura nu are glas, știința e paralizată,
iar gîndirea și meditația sînt suspendate.
Barbara Tuchman

Introducere. Criminologia authtonă a cunoscut un mare avînt odată cu obținerea suveranității și independenței Republicii Moldova în anii 1990-1991, așa cum nu s-a mai întîmplat înainte [1].

Printre multe altele, au fost elaborate teorii criminologice generale, au fost formulate legi criminologice, precum și au fost obținute realizări importante în planul metodologiei cunoașterii criminologice.

Scopul studiului constă în relevarea și analizarea unor teorii criminologice ale cercetătorului și criminologului Octavian Bejan.

Metode aplicate și materiale utilizate. Studiul a fost realizat prin metoda analizei de conținut, metoda interviului și metoda abstract-constructivă. Au fost studiate lucrările științifice ale criminologilor O. Bejan și V. Bujor.

Rezultate obținute și discuții. Cercetătorul științific Octavian Be-

jan se numără printre criminologii care au avut o contribuție majoră la realizările semnificative ale criminologiei naționale. Pentru a ne demonstra afirmația și pentru a face cunoscute aceste rezultate deosebite, vom prezenta, comenta și aprecia cîteva dintre realizările numeroase ale acestuia, listă succintă a cărora o prezentăm la sfîrșitul articolului.

Teoria despre comportamentul criminal. Octavian Bejan este unul dintre pușinii criminologi naționali care a reușit să elaboreze o teorie generală a comportamentului criminal (crimei și criminalității) [2]. Autorul ne spune: „Am fost pregătit de această realizare de către mentorul meu, Valeriu Bujor. El m-a format în calitate de criminolog în primul rînd prin prisma criminologiei fundamentale. Inițial, mi-am propus să contribuie la dezvoltarea teoriei despre crimă, pe care a creionat-o profesorul meu. Acest efort

s-a materializat printr-un șir de lucrări științifice comune [3]. După ani de muncă asiduă, am simțit că pot merge mai departe, că pot realiza un salt calitativ spre un nivel superior de abordare a uneia dintre cele trei probleme criminologice centrale – explicarea comportamentului criminal, celelalte două fiind esența și prevenirea criminalității. Am urmărit conceperea unei teorii criminologice integraliste, care ar face ordine în toți factorii determinanți ai criminalității, indiferent de natura acestora: sociali, psihologici, fizici, biologici etc. Or, concepțiile precedente aveau un pronunțat caracter sociologic sau, dacă vreți, sociocriminologic”.

În viziunea criminologului Octavian Bejan, în rol de cauză a comportamentului uman evoluează: *necesitatea, instinctul, reflexul condiționat, impulsul necontrolat* sau interesul, iar cauza comporta-

mentului criminal o constituie invariabil *interesul*.

Iată cum vede criminologul nostru întregul proces genetic al comportamentului criminal, pînă la producerea efectelor sale în realitate. Constituția organismului uman presupune existența unor nevoi organice (înnăscute), la care se adaugă o seamă de necesități formate în cursul vieții (achiziționate), datorită capacității organismului de a-și cultiva necesități neînnăscute sub impactul factorilor externi, condițiilor de trai. Necesitățile constituie factorul intern activ al organismului uman care impulsionează comportamentul uman. Nevoia acționează asupra sistemului nervos al organismului, impunînd, prin intermediul disconfortului psihosomatic sau al durerilor, uneori extrem de greu de suportat, rațiunea să conștientizeze, mai întîi de toate, trebuința care necesită a fi satisfăcută, iar apoi să caute căile optime de îndestulare a ei. Necesitatea se reflectă în mintea omului sub forma de idee (impuls neural), imagine sau cuvînt, conectat la stocul de informații legate de necesitate. Gîndirea efectuează o reactualizare a acestor informații, căutînd informațiile care vizează registrul modalităților de satisfacere anume a acestei nevoi.

Modalitățile de satisfacere a unei nevoi reprezintă tipare comportamentale, elaborate în temeiul unor situații tipice de viață, adică care țin cont de factorii interni (capacități intelectuale, psihologice și fizice), factorii externi (condițiile sociale și cele naturale care formează mediul lui de acțiune). Totodată, gîndirea examinează cu ajutorul organelor de simț (văz, auz etc.) situația exterioară a organismului, cu scopul de a stabili dacă modalitățile cunoscute sînt aplicabile în conjunctura concretă, existentă în mediul în care se află organismul la acel moment. În cazul în care rațiunea nu găsește în registrul curent o modalitate adecvată de îndestulare a nevoii, el începe raportarea informației despre necesitatea activă la

celelalte informații (despre lume și organismul său), stocarea în memorie, încercînd să extragă de acolo noi soluții de îndestulare.

Procesul de căutare a soluției de îndestulare a nevoii presante se supune legii conservării energiilor, ceea ce înseamnă că este aleasă calea cea mai scurtă de soluționare a sarcinii puse în fața rațiunii, dar nu poate depăși termenul critic de rezistență la imperativele și, respectiv, presiunile necesității durînd clipe, minute, ore, zile, săptămîni, luni sau chiar ani. S-ar putea ca rațiunea să fie conștientă de faptul că soluțiile nu sînt cele mai potrivite, dar dacă timpul nu permite continuarea căutărilor, atunci va fi adoptată o soluție – cea mai indicată dintre toate, după principiul ”răului minim”. La capătul acestui proces se conturează interesul criminal, adică o orientare spre acțiuni criminale de modificare a mediului existențial sau, eventual, de menținere a stării lui actuale, în vederea creării și, respectiv, menținerii condițiilor necesare de satisfacere a nevoii.

Interesul devine astfel cauza directă a comportamentului criminal, dirijîndu-l pînă la consumare și mobilizînd resursele interne necesare: intelectuale, energetice și funcționale. El constituie o linie directoare, în timp ce actele de conduită se modifică în funcție de circumstanțele concrete în care se derulează comportamentul criminal.

În conformitate cu cele stabilite, putem cataloga comportamentul criminal drept un fenomen dependent, căci el se manifestă atîta timp cît este activă cauza lui, adică interesul criminal. Întrunirea unor condiții de natură a suprima existența interesului criminal conduce cu necesitate la încetarea comportamentului criminal.

Metoda abstract-constructivă de cercetare criminologică. Criminologul Octavian Bejan a adus o contribuție importantă și la dezvoltarea metodologiei de cercetare criminologică [4]. Autorul ne comunică următoarele despre această

descoperire științifică: „Pentru a înțelege cît este de importantă elaborarea unei metode de cercetare științifică, este suficient a lua în considerare, pe de o parte, faptul că fără metodă nu există nici celelalte cunoștințe științifice, iar pe de altă parte, numărul mic al metodelor de cercetare științifică de care dispune actualmente știința. Metodele teoretice, din care face parte și metoda *construcției abstracte*, așa cum o numesc eu acum, sînt și mai puține. Elaborarea metodei construcției abstracte a fost înlesnită de cercetările criminologice fundamentale pe care le-am întreprins, aceasta avînd în mod firesc un caracter precumpănitor teoretic. Și-a lăsat amprenta și ignoranța metodologică a unor cercetători științifici, care dețin puterea de decizie în lumea științifică. Prin această contribuție la dezvoltarea metodologiei cunoașterii științifice, criminologia în general și criminologia națională în special și-a ridicat statutul în domeniul științific”.

Această metodă consistă în obținerea de cunoștințe noi prin construirea abstractă a imaginii necunoscute a realității cu ajutorul cunoștințelor existente, potrivit principiilor de organizare și funcționare a realității.

Activitatea de cercetare cu ajutorul acestei metode ține precumpănitor de rigoarea rațiunii și mai puțin de inspirație și creativitate. Cercetătorul construiește și reconstruiește rațional, într-un mod scrupulos, o nouă imagine a realității, una deocamdată necunoscută, în temeiul celei creionate de predecesori și de colegii săi, operînd cu cunoștințele disponibile, potrivit scopului propus în investigația inițiată. De-a lungul acestui proces cognitiv sînt respectate unele reguli, inclusiv ale logicii.

Metoda abstract-constructivă presupune unele cerințe esențiale: 1) operarea inițială cu cunoștințe teoretice sau fapte acceptate în știință și 2) respectarea unei concordanțe a cunoștințelor obținute (noi) cu cunoștințele existente.

Această metodă este utilizată intuitiv la scară largă în cunoașterea științifică, deși ea nu a fost nici conștientizată de cercetători, nici cercetată și definită de metodologi, fiind adesea eronat identificată cu procedeele logicii sau, pur și simplu, cu rațiunea umană.

Pe lângă elaborarea unei metode de cercetare științifică, savantul O. Bejan a delimitat și a definit metodele de verificare a rezultatelor științifice, a relevat noi laturi ale cunoașterii științifice și, mai ales, ale cunoașterii teoretice.

Potrivit profesorului Valeriu Bujor, aceste rezultate metodologice obținute de criminologul Octavian Bejan reprezintă un salt calitativ în știință [5].

Legea criminologică. Printre realizările majore ale savantului Octavian Bejan se află descoperirea și formularea unei legi criminologice [6]. De la autor aflăm următoarele despre această descoperire științifică: „Cărarea spre această finalitate științifică a fost pornită de mentorul meu, Valeriu Bujor. Rezultatul pe care l-am obținut este consecința eforturilor noastre comune. Eu am mers spre acest capăt timp de aproape zece ani, iar domnul Bujor a făcut o cale și mai lungă. Puține legi de existență și de manifestare a criminalității au fost relevate de către criminologi la nivel mondial. Nu am găsim așa ceva în criminologia națională. În opinia noastră, putem vorbi deci despre o mare reușită a criminologiei naționale. Împărtășim opinia profesorului Bujor și a celorlalți cercetători științifici care consideră că ”legile reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte ale realității, ale Universului, ceea ce înseamnă că descoperirea lor constituie o mare izbândă a cercetătorilor”.

Legea formulată de criminologii naționali este următoarea: Existența unui decalaj între interesul dominant și interesul general inevitabil generează un anumit nivel de criminalitate, iar extinderea acestui decalaj determină o spirire relativ

proporțională a criminalității în societatea respectivă.

Prin urmare, ori de câte ori guvernării, realizând interesul dominant, vor ignora celelalte interese din societate, se vor produce cu necesitate, în mod legic, crime; și atât timp cât ei vor trata cu nepăsare acest adevăr incontestabil, orice, „luptă” contra criminalității va fi zadarnică.

Autorii adăugă că legea criminologică a interesului are un caracter general și acționează în orice perioadă și în orice societate, fără deosebire.

Este de menționat că criminologul Octavian Bejan a contribuit la dezvoltarea considerabilă a noțiunii *interesului*, adică a mobilului comportamentului criminal, la demonstrarea ideii că interesul constituie cauza comportamentului criminal, precum și a realizat o delimitare conceptuală fundamentală a crimei în calitate de act de conduită și a crimei în calitate de interdicție socială.

Concluzii. Șirul realizărilor științifice ale criminologului Octavian Bejan este mult mai lung [7]. Noi ne-am limitat numai la câteva realizări de primă mărime, pentru că acestea ne permit să tragem concluziile principale. Octavian Bejan are o apartenență atât la sistemul criminologic național, cât și la cel internațional. Prin mulțimea de teorii, legi, metode, definiții etc. pe care le-a elaborat, a conturat în detaliu înțelegerea multor aspecte din domeniul criminologic.

Cercetătorul Octavian Bejan este o fire revoluționară și tentată a implementa noi abordări, înțelegeri etc. în procesul de descoperire a adevărului. Acest fapt este subliniat și la începutul monografiei *Interes și Crimă*, publicată în anul 2004, la Chișinău, prin următorul citat: „Adevărul este unul, el este necesar omului, nu poate să-i strice niciodată, și puterea lui de neînving se face simțită, mai curînd sau mai târziu”.

În viziunea noastră, cercetătorul și criminologul Octavian Bejan este

o personalitate marcantă în Republica Moldova.

Referințe bibliografice și note

1. Așa rezultă din datele prezentate în articolul lui Octavian Bejan *Evoluția științei criminologice în Basarabia*, în „Studii criminologice și juridice privind criminalitatea: anuar științific”, ediția a II-a, Chișinău, 2001, p. 27-44; Octavian Bejan (coordonator și autor) și alții, *Supportul criminologic în activitatea poliției. Realizări și perspective*, Chișinău, 2001, 152 p.; Octavian Bejan, *Criminologi autohtoni*, Asociația Independentă de Criminologie din Republica Moldova, Chișinău, 2008, 138 p.

2. Această teorie a fost prezentată în monografia *Explicație criminologică a comportamentului criminal*, Centrul de Prevenire și Asistență Criminologică, Chișinău, 2009.

3. Cele mai cunoscute lucrări sînt: Valeriu Bujor și Octavian Bejan, *Cu privire la esența crimei și pedepsei*, în „Pedepsa ca formă a răspunderii juridice și rolul ei în societatea de tranziție”, Universitatea de Criminologie din Moldova, Chișinău, 2002, p. 49-56; Valeriu Bujor și Octavian Bejan, *Cu privire la esența și pericolul social al criminalității*, în *Revista de criminologie, drept penal și criminalistică*, nr. 1-2, 2004, p. 5-11; Octavian Bejan și Valeriu Bujor, *Interes și crimă*, Institutul de Filozofie, Sociologie și Drepte al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2004, 192 p.

4. Octavian Bejan, *Realizarea cercetărilor criminologice teoretice*, Centrul de Prevenire și Asistență Criminologică, Chișinău, 2009, 160 p.

5. Valeriu Bujor, *Realizarea cercetărilor criminologice teoretice – un salt calitativ în știință*, în *Legea și viața*, anul 2010, nr. 5, p. 4.

6. Octavian Bejan și Valeriu Bujor, *Interes și crimă*, Institutul de Filozofie, Sociologie și Drepte al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2004, 192 p.

7. O enumerare mai amplă poate fi găsită în una dintre ultimele sale lucrări: Valeriu Bujor și Octavian Bejan, *Elemente de statistică criminologică*, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Chișinău, 2014.